

Organizacja i taktyka ochrony obiektów

cz. I. System bezpieczeństwa obiektu

EDMUND BASAŁYGA

Przyjmując za oczywistą potrzebę integracji ochrony fizycznej i zabezpieczenia technicznego, proponuję Czytelnikom blok tematyczny dotyczący organizacji działalności ochronnej oraz ochrony fizycznej w obiektach. Zagadnienia te będą przedstawiane pod kątem ich przydatności dla pracowników zabezpieczenia technicznego, szczególnie projektantów i konserwatorów systemów.

Blok ten, opatrzony ogólnym tytułem „Organizacja i taktyka ochrony obiektów”, będzie zawierać, w różnej konfiguracji, wybraną problematykę pozatechnicznej działalności ochronnej w obiektach:

- problemy ogólne
- ochrona fizyczna obiektu
- zespoły ochronno-interwencyjne
- ochrona obiektów w systemie monitoringu
- praktyka systemowej (fizyczno-technicznej) ochrony obiektów.

Materiały bloku odzwierciedlające poglądy autora, zgodne oczywiście z obowiązującym prawem, są oparte na doświadczeniach własnych i innych, z uwzględnieniem aktualnych uwarunkowań społecznych. Autor jest daleki od proponowania rozwiązań „najlepszych” czy „prawidłowych”, wyrażając opinię, że takich po prostu nie ma! Jest to tylko określone stanowisko w sprawie kompleksowej obsługi ochronnej obiektów i nic więcej.

Proponowana tematyka może stanowić dla pracowników zabezpieczenia technicznego pomoc w pogłębieniu lub poznawaniu problematyki pozatechnicznej, przydatnej lub niezbędnej w pracy zawodowej. W miarę potrzeb może być korygowana oraz rozszerzana o materiały innych autorów, do czego gorąco zachęcam zwłaszcza osoby z doświadczeniem obiektowym.

Dla większej przejrzystości tematy cyklu będą przedstawiane w formie określonych uogólnień, natomiast prezentowane rozwiązania należy traktować jako wariantowe, być może czasem dyskusyjne?!

Dyskutujmy więc! Założeniem cyklu jest bowiem **przekonanie Czytelnika do uwzględniania pozatechnicznych aspektów ochrony obiektów!**

Zachęcam do zabierania głosu w określonych kwestiach. Pogłębi to rozważaną tematykę i wzbogaci jej treści, a o to właśnie chodzi i Redakcji, i Czytelnikom chyba też!

Działalność ochronna to pojęcie pojemne funkcjonalnie, ale umownie można wyróżnić w niej kilka głównych usług (rys. 1):

Rys. 1

Jak widać na rysunku, a potwierdza to praktyka, żadna sfera usług ochronnych nie występuje całkowicie „autonomicznie”, w czystej postaci. Zawsze ma miejsce swoista symbioza z elementami innych usług, natomiast ochrona informacji i danych osobowych występuje zawsze, o czym czasami zapominają organizatorzy i wykonawcy zadań ochronnych!

Ochrona mienia, przy bezsprzecznej podmiotowości człowieka, jest podstawowym rodzajem działalności ochronnej, natomiast obiekt jest dominującym elementem całej działalności ochronnej. Obiekt najczęściej jest **podmiotem ochrony**, w jego granicach może być ponadto realizowana ochrona innych podmiotów – człowieka, informacji, mienia lub imprezy. Ochrona obiektu może być realizowana w różnych, ustawowo określonych formach – ochrony fizycznej, zabezpieczenia technicznego albo też systemowo (!) w obu tych formach.

Bez względu na stosowaną formę, skuteczność ochrony obiektu warunkowana jest głównie poziomem organizacji działań ochronnych. Poziomów zapewnia zaś tylko systemowe zastosowanie całości środków użytych w obiekcie, określane jako

system bezpieczeństwa obiektu

Pojęcie to funkcjonuje już od pewnego czasu w branży ochrony, jest jednak różnie interpretowane, na różny zresztą użytek, niejednokrotnie na pograniczu kłamstwa marketingowego.

Dla jasności proponuję, na podstawie materiałów źródłowych, jednoznacznie określić dwa pojęcia:

SYSTEM (gr. *systema* – rzecz złożona) – zbiór elementów, tworzących uporządkowaną logicznie całość.

System spełnia trzy warunki:

- elementy są powiązane ze sobą funkcjonalnie,
- elementy oddziałują wzajemnie na siebie,
- zmiana zachowania elementu zmienia funkcjonowanie systemu.

BEZPIECZEŃSTWO – stan gwarantujący, że system pozostanie nienaruszony.

Tak więc warunkami istnienia „systemu bezpieczeństwa” jest:

- kilka elementów składowych, logicznie uporządkowanych względem siebie
 - wzajemne powiązanie i oddziaływanie elementów na siebie
- Finalnym efektem spełnienia powyższych warunków powinien być stan nienaruszalności systemu.

Poglądy na temat elementów składowych systemu bezpieczeństwa są w środowisku ochrony nieco zróżnicowane, chociaż w zasadzie obejmują te same składowe, a różnice sprowadzają się tylko do nazewnictwa.

Na podstawie powyższego, w odniesieniu do ochrony obiektów można przyjąć definicję:

System bezpieczeństwa obiektu

Całość działań, sił i środków, użytych według jednolitej koncepcji, dla zapewnienia stanu nienaruszalności obiektu.

Uściślając, powyższa definicja określa trzy elementy obiektowego systemu bezpieczeństwa:

- **zabiegi organizacyjne** (organizacja)
- **zabezpieczenia techniczne** (technika)
- **działania ludzi** (człowiek)

Podstawą użycia powyższych elementów muszą być ogólnie obowiązujące unormowania prawne!

Rys. 2

Należy pamiętać, że zgodnie z definicją wszystkie trzy elementy muszą być użyte systemowo i według jednolitej, spójnej wewnętrznie koncepcji! Dopiero spełnienie tego warunku tworzy system bezpieczeństwa obiektu!

Poszczególne elementy systemu bezpieczeństwa w każdym obiekcie są zróżnicowane, stosownie do jego charakteru oraz potrzeb i wymogów administratora, ale można określić ich podstawowe składniki.

Zabiegi organizacyjne to podstawowy, najbardziej rozbudowany i najważniejszy element systemu bezpieczeństwa obiektu. Obejmują trzy główne grupy problemowe:

• **Unormowania formalnoprawne**, obejmujące specjalistyczne i wewnętrzne przepisy, normy i ustalenia regulujące całokształt działalności i funkcjonowania obiektu. Większość z nich już istnieje i obowiązuje, część należy stworzyć.

Unormowania specjalistyczne przyjmuje się bezwzględnie, ponieważ najczęściej mają charakter obligatoryjny, a mogą dotyczyć takich problemów, jak:

- wymogi budowlane, przeciwpożarowe, energetyczne, sanitarne, ochrony środowiska,
- zasady przechowywania, użycia i transportu środków niebezpiecznych (toksycznych, promieniotwórczych, wybuchowych, łatwopalnych itd.),
- zasady postępowania z urządzeniami niebezpiecznymi (elektrycznymi, gazowymi, ciśnieniowymi, promieniotwórczymi, wysokościowymi itd.),
- stosowanie norm specjalistycznych, w tym dotyczących środków i systemów zabezpieczenia technicznego itd.,
- prace w obiektach chronionych statusem specjalnym (muzea, zabytki, pomniki przyrody itd.) itp.

Unormowania wewnętrzne o charakterze ogólnym mogą podlegać określonym modyfikacjom na potrzeby systemu bezpieczeństwa obiektu, jednakże na podstawie decyzji administratora obiektu. Zalicza się do nich m.in.:

- statut,
- regulamin wewnętrzny obiektu (instytucji, firmy),
- przepisy porządkowe i organizacyjne itd.

Unormowania wewnętrzne muszą być uwzględniane w toku przygotowania i realizacji działań ochronnych, zgodnie z obowiązującym w obiekcie stanem prawnym, nie mogą zakłócać funkcjonowania obiektu, a jeśli już, to tylko w niezbędnym zakresie i przy akceptacji administratora obiektu. Na potrzeby systemu bezpieczeństwa mogą być korygowane już istniejące lub tworzone unormowania, uzgadniane z administratorem, np.:

- organizacja funkcjonowania obiektu pod kątem bezpieczeństwa (regulaminy, plany, instrukcje, procedury, zakresy obowiązków itd.),
- kompetencje, zadania i zakres odpowiedzialności określonych osób funkcyjnych i działów w zakresie bezpieczeństwa.

Powyższe unormowania formalnoprawne stanowią podstawę do działań organizacyjnych w zakresie systemu bezpieczeństwa. Bez nich nie można realizować praktycznych zabiegów organizacyjnych.

• **działania logistyczne (planistyczno-organizatorskie)**, czyli uzgodnienie i wcielenie w życie trybu funkcjonowania obiektu i zachowań ludzi w zakresie bezpieczeństwa, a także ich bieżącą korektę. W ramach tych działań, na podstawie analizy zagrożeń, unormowań prawnych i wymogów funkcjonalnych obiektu, określa się koncepcję systemu bezpieczeństwa oraz opracowuje jego dokumentację.

Podstawowym dokumentem systemu bezpieczeństwa jest **Plan ochrony** z załącznikami. Praktyka dowodzi, że powinien on być w każdym chronionym obiekcie, bez względu na jego status! Plan ochrony obowiązkowo powinien zawierać dokumenty zabezpieczenia technicznego obiektu, w zakresie i formie potrzebnej dla użytkowników. Dokumenty te muszą być dostosowane do poziomu i możliwości użytkowników. Jeśli trzeba, to powinny być „proste jak budowa cepa”. Niestety, często w praktyce podrzucza się użytkownikom dokumenty projektowe albo instrukcję, często obcoję-

zyczne i problem z głowy. Pracownicy ochrony, tym bardziej personel obiektu mający te środki obsługiwać, nie rozumieją tych dokumentów, a instrukcje zamontowanego sprzętu są dla nich absolutnie niestrawne.

Zarówno koncepcja, jak i dokumentacja powinny być uzgodnione z administratorem obiektu. Bez tego nie należy podejmować żadnych działań organizatorskich, nie mówiąc już o realizacji zadań ochronnych.

Zakres działań planistyczno-organizatorskich jest uzależniony od charakteru obiektu i planowanych zadań ochronnych. Nie sposób wymieniwać wszystkich, jako że wynikają one z ww. uwarunkowań, ale przykładowo mogą to być:

- charakterystyka zagrożeń wewnętrznych i zewnętrznych,
- określenie priorytetów i celów systemowych działań ochronnych,
- określenie stref funkcjonalnych w obiekcie i zasady dostępu do nich,
- rozmieszczenie ludzi i mienia,
- zasady organizacji ruchu ludzi, pojazdów, mienia i informacji oraz tryb kontroli tego ruchu,
- system i procedury ewakuacji ludzi i mienia wraz z oznakowaniem i powiadamianiem,
- zasady działania osób z zewnątrz (podwykonawcy, zaopatrzenie, obsługa socjalna, serwisy, kooperacja itd.),
- zabezpieczenie dokumentów, nośników informacji, łączności i ważnych elementów technicznych,
- wyposażenie i zasady wykorzystania środków ochrony ppoż. i sanitarnych,
- techniczne środki zabezpieczenia oraz zasady i sposób ich wykorzystania przez personel i ochronę fizyczną,
- problematyka ochrony fizycznej,
- zasady współdziałania (ochrona fizyczna, personel, siły zewnętrzne),
- zasady i procedury postępowania ochrony oraz personelu obiektu w różnych sytuacjach,
- informowanie i doskonalenie w zakresie bezpieczeństwa (ogłoszenia, instruktaże, szkolenia zwarte, symulacje, ćwiczenia itd.),
- kontrola funkcjonowania oraz korekta systemu bezpieczeństwa w obiekcie itp., itd.

Tryb i sposób realizacji działań planistyczno-organizatorskich zależy w dużej mierze od uzgodnień z administratorem obiektu oraz możliwości, fachowości i chęci organizatora systemu.

• **praktyczne działania uczestników systemu bezpieczeństwa** dotyczą i organizatora systemu, i jego uczestników, a obejmują całokształt czynności realizowanych po uruchomieniu systemu. Zalicza się do nich m.in.:

- kierowanie funkcjonowaniem systemu bezpieczeństwa i nadzór nad ich wykonawstwem,
- planowe i doraźne doskonalenie czynności i działań w określonych sytuacjach związanych z bezpieczeństwem,
- planowe i doraźne kontrole elementów systemu bezpieczeństwa,
- nieplanowe, prewencyjne korekty elementów systemu bezpieczeństwa w celu uniknięcia rutyny oraz utrudnienia rozpoznania i naruszenia systemu,

- okresowe analizy funkcjonowania systemu bezpieczeństwa i jego efektywności oraz dokonywanie niezbędnych korekt itd.

Zabiegi organizacyjne są niezmiernie ważnym elementem systemu bezpieczeństwa, wiążącym ten system w jedną spójną całość. Są realizowane nieprzerwanie już od momentu dokonania wiążących uzgodnień ze zleceniodawcą, oczywiście z różnym natężeniem i w różnym zakresie. W praktyce one właśnie decydują o jakości systemu bezpieczeństwa i efektach jego funkcjonowania!

Jeśli w pełni realizuje się wszystkie ustalenia organizacyjno-funkcjonalne, to można przyjąć, że obiekt jest bezpieczny na poziomie zadowalającym!

Zabezpieczenia techniczne stanowią kolejny element systemu bezpieczeństwa obiektu i obejmują wszystkie środki techniczne użyte systemowo dla bezpieczeństwa obiektu. Środki te ustawowo* dzielą się na 2 grupy:

- środki mechaniczne • środki elektroniczne.

W branży przyjmuje się jeszcze trzecią grupę – środki budowlane, w praktyce także pełniące funkcje ochronne. Powyższy podział ustawowy jest pewnym uproszczeniem, ponieważ następuje coraz większa symbioza mechaniki i elektroniki w zakresie zabezpieczeń, ale jeszcze ustawowo obowiązuje. Szczegółowe rozważania pozostawiam jednakże specjalistom w tej dziedzinie, sygnalizując tylko problem w kontekście rozpatrywanego systemu bezpieczeństwa obiektu.

Działania ludzi to element bardzo złożony, ponieważ obejmuje nie tylko „ochroniarzy”, jak często błędnie się przyjmuje, lecz i inne osoby lub grupy osób. Cóż więc należy rozumieć pod hasłowym pojęciem „ludzie”? – nic innego, jak wszystkie osoby, związane w jakikolwiek sposób z problemami bezpieczeństwa w obiekcie.

A w praktyce można je podzielić na trzy grupy:

Grupa pierwsza – osoby związane bezpośrednio z ochroną i zabezpieczeniem obiektu:

- pracownicy ochrony fizycznej,
- załogi ochronno-interwencyjne,
- konserwatorzy środków zabezpieczenia technicznego,
- obsługi punktów dyspozytorskich w systemie monitoringu (w obiekcie i poza nim!),
- konwojenci i inkasenci,
- dozór niekwalifikowany – dozorczy, portierzy, obsługa parkingowa itp.

Pracownicy ci uczestniczą w realizacji zadań ochronnych bezpośrednio, doraźnie (w miarę potrzeb) lub okresowo. Zakres zadań i stopień zaangażowania poszczególnych specjalistów są dość zróżnicowane.

Znaczącą rolę w systemie bezpieczeństwa obiektu spełniają, a przynajmniej powinni, pracownicy ochrony fizycznej. Ich zakres zadań ochronnych zawiera często obsługę technicznych środków zabezpieczenia, np. elementy systemu alarmowego, kontroli ruchu czy dozoru wizyjnego. Nie jest to oczywiście pełna obsługa techniczna czy serwisowa, lecz eksploatacyjna. Ale i do tej funkcji powinni zostać rzetelnie przygotowani przez kompetentnych specjalistów! Przy bardziej wyrafinowanych środkach i systemach technicznych pracownicy ochrony muszą spełniać wyższe kryteria przygotowania do ich obsługi. To również rola pracowników zabezpieczenia technicznego, w ich zresztą interesie, aby poziom ogólny tych osób był naprawdę wyższy i umożliwiał ich

właściwe przygotowanie! Tak więc znów ma miejsce określona systemowa integracja techniki z ochroną fizyczną, nie ostatnia zresztą!

Działania ochrony fizycznej obiektu często wspierają załogi ochronno-interwencyjne, czy to na wezwanie z obiektu, czy też działające w systemie monitorowania. Ich kontakt ze środkami zabezpieczenia technicznego jest najczęściej ograniczony tylko do kontroli stanu określonej grupy dostępnych im środków technicznych. Najczęściej wg prostych kryteriów – działa/nie działa, uszkodzony/nieuszkodzony itp. Mimo wszystko wymusza to jednak określony poziom znajomości tych środków i oceny ich stanu.

Obsługa centrum monitorowania natomiast to swoista arystokracja ochrony fizycznej i, co gorsza, część z nich naprawdę w to wierzy! Operatorzy centrów powinni być pod szczególną opieką i nadzorem specjalistycznym pracowników zabezpieczenia technicznego średniego i wyższego szczebla! Od operatorów bowiem zależą efekty pracy pozostałych osób zaangażowanych w bezpieczeństwo obiektów podłączonych do centrum. A wiadomo, że może ich być bardzo dużo, a centrum może jeszcze dodatkowo „obsługiwać” również konwoje.

Podstawą działania centrum są środki i systemy będące domeną pionu zabezpieczeń technicznych, stąd odpowiedzialność pracowników tego pionu za poziom techniki w centrum i fachowość jego obsługi. Jeśli zostawi się obsługę centrum samym sobie, nie powinny nikogo dziwić amatorszczyzna i błędy obsługi oraz podwyższona awaryjność techniki. Jest to kolejna sfera koniecznej integracji wszystkich elementów systemu bezpieczeństwa obiektu. Wszystkich, ponieważ współdziałanie elementu technicznego i ochrony fizycznej w centrum monitorowania trzeba zorganizować (zaplanować, wdrożyć, kontrolować i korygować!).

Konserwatorzy środków zabezpieczenia uczestniczą w systemie marginalnie, dokonując okresowych kontroli ich sprawności i usuwając ewentualne usterki. Co nie znaczy, że nie powinni przy każdym pobycie w obiekcie proceduralnie udzielić instruktażu ochronie fizycznej w zakresie obsługiwanej przez nich techniki zabezpieczeń oraz wysłuchać ich uwag, pytań, a nawet narzekań! Przecież dla konserwatora to ważne informacje o praktycznym funkcjonowaniu zamontowanych środków i pewnego rodzaju własne doskonalenie. Żeby się tylko chciało!

Również konwojenci i inkasenci marginalnie wykorzystują środki technicznego zabezpieczenia. Mimo to przy wprowadzaniu nowych środków i dla początkujących konwojentów bezwzględnie należy zapewnić współdziałanie z pionem technicznym, zarówno dla działań wdrożeniowych, jak i instruktaży technicznych. Nie wspominam o przeglądach sprzętu oraz jego konserwacji i naprawach lub wymianie.

Grupa druga – siły specjalistyczne działające w systemie bezpieczeństwa obiektu wg potrzeb:

- policja,
- straż miejska,
- państwowa straż pożarna,
- wszelkie służby pomocy medycznej,
- służby doraźnej pomocy specjalistycznej (gazowej, wodociągowej, energetycznej itp.),
- inne siły specjalistyczne wg potrzeb.

* Ustawa o ochronie osób i mienia z dnia 22 sierpnia 1997 r. (tekst jednolity Dz.U. Nr 145/05, poz. 1221)

Siły specjalistyczne uczestniczą w systemie bezpieczeństwa tylko interwencyjnie, w przypadku zagrożeń, lub prewencyjnie, w formie kontroli specjalistycznych (głównie policja i PSP). Muszą być uwzględniane w tworzonego systemu bezpieczeństwa, m.in. poprzez udokumentowane uzgodnienia zagrożeń, specjalistycznych zasad działania obiektu, współdziałania, procedur działania w różnych sytuacjach, kontaktów i łączności itd. Mimo wielu unormowań prawnych w praktyce zapomina się o tym. Winę za to ponoszą formalnie administratorzy obiektów, ale praktycznie jest to także „działka” specjalistów ochrony osób i mienia. Im za to płacą!

Grupa trzecia – inni współuczestnicy systemu bezpieczeństwa:

- personel obiektu,
- pracownicy zabezpieczający funkcjonowanie obiektu,
- osoby współpracujące z obiektem doraźnie lub okresowo (zaopatrzenie, serwis, usługi socjalne itd.).

Ta grupa osób uczestniczy w systemie bezpieczeństwa w zakresie działań (zachowań) prewencyjnych i ratunkowo-ewakuacyjnych. Często jednak pracownicy obiektu korzystają z techniki zabezpieczeń, a nawet obsługują ją. Sami się tego nie uczą! Znów powstaje konieczność systemowego przygotowania personelu do tych prostych, ale bardzo ważnych czynności.

Nie jest to łatwe zadanie, znając stosunek pracowników obiektów do środków zabezpieczenia, nawet w bankach czy obiektach podlegających obowiązkowej ochronie. Opór jest jeszcze większy w przypadku funkcjonowania w obiekcie ochrony fizycznej, mającej załatwiać wszystkie problemy związane z bezpieczeństwem. Tylko wspólne działania „fizycznych” i „techników” może skutecznie przełamać ten opór i uzmysłowić personelowi potrzeby obiekтового bezpieczeństwa i jego w nim udział. Tak więc projektant czy konserwator muszą wejść w rolę pedagoga, i to pedagoga „osób specjalnej troski”. Nie jest to proste, dlatego ucieka się od tego – często tracą na tym i chroniony obiekt, i firma ochrony, i sam „techniczny” zmuszony do ponadplanowych, irytujących wizyt w obiekcie.

Znów dopadła nas więc konieczność współdziałania dwóch podstawowych pionów w ramach systemu bezpieczeństwa obiektu, z korzyścią dla wszystkich uczestników tego systemu.

Skrótowo zarysowany problem systemu bezpieczeństwa stanowi podstawę do wyeksponowania znaczącej roli pracowników zabezpieczenia technicznego w jego tworzeniu, wdrażaniu i utrzymywaniu na określonym poziomie. Ich rola bowiem absolutnie nie może kończyć się na przekazaniu „za podpisem” określonych środków czy systemów, jak to często jest w praktyce (tak, tak Szanowni Czytelnicy!).

Projektant i konserwator środków zabezpieczenia technicznego powinni być stałym partnerem organizatora systemu bezpieczeństwa lub zarządzającego nim i nawet ambicjonalnie czuć się odpowiedzialnym za to, co zaprojektował lub konserwuje. Chyba że się za to wstydzą, a to już inny problem! Ale powyższe rozważania kieruję tylko do osób szanujących swą ciekawą pracę i biorących za nią odpowiedzialność!

Może kogoś będą śmieszyć te niemodne dzisiaj słowa, ale to już problem tych, których one śmieszają. ■